

Nieuwe VN-Mensenrechtenraad schiet haperend uit startblokken

Jan Wouters
Veronique Joosten
De Tijd 20 juni 2006

De VN begonnen gisteren aan een nieuw hoofdstuk in de geschiedenis van mensenrechtenbescherming. De gloednieuwe VN-Mensenrechtenraad startte gisteren zijn werkzaamheden in Genève.

Die raad volgt de verguisde Commissie Mensenrechten op. De laatste jaren kwam de Commissie steeds meer onder vuur te liggen. De voornaamste verwijten betroffen de toenemende politisering, selectiviteit in het aan de kaak stellen van landen en het lidmaatschap (en zelfs voorzitterschap) van 'slechte' landen. Daarom besloten de staatshoofden en regeringsleiders op de VN-top van september 2005 in New York tot de oprichting van een Mensenrechtenraad ter vervanging van de Commissie. Op 15 maart van dit jaar leidde dat tot de 'oprichtingsresolutie' van de Raad. Daarop volgden verkiezingen voor het lidmaatschap.

Het nieuwe verkiezingssysteem had tot gevolg dat enkele notoire schenders van mensenrechten (Soedan, Zimbabwe) er van afzagen hun kandidatuur te stellen. Maar diverse landen met een problematisch mensenrechtenpalmares, zoals China, Cuba, Pakistan en Saoedi-Arabië, geraakten probleemloos verkozen. Hoe men gaat toezien op de naleving van de mensenrechten-'pledges' die de verkozen leden hebben gemaakt, is momenteel onduidelijk.

De Raad zou het beter moeten doen dan zijn voorganger, maar is hij daarvoor voldoende uitgerust? Harde garanties hiervoor lijken te ontbreken. Hoewel er potentieel is, zijn er veel - te veel - open vragen. Zeker, de Raad staat in de VN-hiërarchie een trapje hoger dan de Commissie. Maar deze statusverhoging is al bij al beperkt: de raad is vooralsnog een hulporgaan van de Algemene Vergadering.

Hoewel vrede, veiligheid, ontwikkeling en mensenrechten thans als 'onderling verbonden en wederzijds versterkende pijlers' van het VN-systeem worden gezien, staat de Mensenrechtenraad dus zeker niet op hetzelfde niveau als de hoofdactoren inzake veiligheid (Veiligheidsraad) en ontwikkeling (Ecosoc). Bovendien is het financiële plaatje onthutsend: slechts een luttele 2 procent van het VN-budget wordt aan mensenrechten besteed. De toekenning van meer vergadertijd lijkt dan een doekje voor het bloeden.

Voorts blijft de oprichtingsresolutie vaag over zeer waardevolle verworvenheden van de oude Commissie, zoals de Speciale Rapporteurs (zoals bij het recente rapport over de situatie van de gedetineerden in Guantánamo) en de actieve participatie van NGO's. Inmiddels heeft de nieuwe Raad de handen vol met de verdere uitwerking van de hervorming. Zo is een nieuwigheid voorzien, met name de '*universal periodic review*': de Raad krijgt daarmee de bevoegdheid de prestaties van lidstaten op het gebied van mensenrechten te onderzoeken. Hoe dat precies in zijn werk zal gaan is vooralsnog niet duidelijk.

Het is nog koffiedik kijken of de Raad een verbetering zal betekenen voor de bescherming van de mensenrechten. Institutionele hervormingen alleen maken niet het verschil voor slachtoffers van mensenrechtenschendingen. Daarvoor is vooral politieke wil vereist. Er bestaan immers al geruime tijd een reeks verdragen en mechanismen. Toch merken slachtoffers daar niet altijd veel van op het terrein.

Het is dringend tijd om werk te maken van de effectieve implementatie van die mensenrechtennormen. Dat zal veel daadkracht vergen. De staten die zich graag opwerpen als de voorvechters inzake mensenrechten, waaronder de EU-lidstaten, zullen moeten bewijzen dat ze niet louter lippen dienst leveren. En ze moeten mobiliseren om op een gecoördineerde wijze efficiënt, proactief en snel op te treden. De Europese landen vormen slechts een kleine minderheid in de Raad, die vooral door Afrikaanse en Aziatische landen wordt gedomineerd.

De auteurs zijn respectievelijk gewoon hoogleraar internationaal recht KULeuven en voorzitter Vereniging voor de Verenigde Naties (VVN), en assistente internationaal recht UA en bestuurslid VVN.